

**Odpowiedzialność odszkodowawcza
za szkody klimatyczne z perspektywy
prawa Unii Europejskiej**

Moim Dzieciom

MONIKA ADAMCZAK-RETECKA

**Odpowiedzialność odszkodowawcza
za szkody klimatyczne z perspektywy
prawa Unii Europejskiej**

WYDAWNICTWO UNIwersytetu GDAŃSKIEGO

GDAŃSK 2017

Stan prawny: lipiec 2017 r.

Recenzent

Dr hab. Nina Półtorak, prof. UJ

Redaktor Wydawnictwa

Agnieszka Kubicka

Projekt okładki i stron tytułowych

Karolina Zarychta

Zdjęcie na okładce

Cecile Hournau

Skład i łamanie

Maksymilian Biniakiewicz

Publikacja dofinansowana z działalności statutowej

Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-7865-592-3

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot

tel./fax 58 523 11 37, tel. 725 991 206

e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl

www.wyd.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Słowo wstępne	11
Rozdział I	
Przedmiot badań	15
1. Cele i hipotezy badawcze	15
2. Zakres i metodologia badań	17
3. Ustalenia terminologiczne	21
4. Aktualny stan badań	27
Rozdział II	
Prawo klimatyczne <i>in statu nascendi</i>	29
1. Uwagi wprowadzające	29
2. Geneza prawa klimatycznego	35
2.1. Uwagi ogólne	35
2.2. Następstwa zmian klimatycznych	37
2.3. Najważniejsze dokumenty międzynarodowe w zakresie ochrony klimatu	39
2.3.1. Ramowa Konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu	39
2.3.2. Protokół z Kioto	40
2.3.3. Porozumienie paryskie	42
2.4. Zasady ogólne kształtujące prawo klimatyczne	44
2.4.1. Zasada zrównoważonego rozwoju	44
2.4.2. Zasada ostrożności	47
2.4.3. Pozostałe zasady kształtujące prawo klimatyczne	50
3. Prawo i polityka, czyli <i>acquis communautaire</i> w dziedzinie ochrony klimatu	55
3.1. Uwagi ogólne	55
3.2. Ochrona klimatu – podstawy traktatowe	59
3.3. Instytucje zaangażowane w ochronę klimatu	61
3.4. Walka ze zmianą klimatu jako jeden z celów Strategii „Europa 2020”	64
3.5. System handlu uprawnieniami do emisji (EU ETS)	68
3.6. Unijna strategia dostosowania	72
3.7. Inne działania na rzecz ochrony klimatu	73
4. Podsumowanie	76

Rozdział III

Prawnomiędzynarodowa odpowiedzialność za szkody w środowisku	78
1. Uwagi wprowadzające	78
2. Prawo do środowiska.	83
2.1. Uwagi ogólne	83
2.2. Prawo do korzystania z czystego środowiska.	87
2.2.1. Prawo do środowiska w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka	87
2.2.2. Prawo do środowiska w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej	89
3. Szkada w środowisku	92
3.1. Uwagi ogólne	92
3.2. Pojęcie „szkody w środowisku” w dyrektywie 2004/35	94
4. Dostęp społeczeństwa do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska	98
4.1. Uwagi ogólne	98
4.2. Konwencja z Aarhus	100
4.3. Realizacja postanowień Konwencji z Aarhus	102
5. Podsumowanie	107

Rozdział IV

Odpowiedzialność odszkodowawcza w prawie Unii Europejskiej.	109
1. Uwagi wprowadzające	109
2. Rozwój zasady odpowiedzialności odszkodowawczej za naruszenie prawa unijnego	114
2.1. Uwagi ogólne	114
2.2. Odpowiedzialność odszkodowawcza Unii Europejskiej	116
2.3. Odpowiedzialność odszkodowawcza państw członkowskich	118
2.4. Odpowiedzialność odszkodowawcza jednostek	123
3. Europeizacja prawa czynów niedozwolonych	129
3.1. Uwagi ogólne	129
3.2. Próby ujednoczenia prawa czynów niedozwolonych	133
3.2.1. Zasady Europejskiego Prawa Czynów Niedozwolonych.	133
3.2.2. Zasady prawa czynów niedozwolonych w orzecznictwie Trybunału	140
3.3. Prawo właściwe dla zobowiązań deliktowych	143
3.3.1. Regulacja ogólna.	143
3.3.2. Zobowiązania z czynów niedozwolonych	145
4. Przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej w kontekście zmian klimatycznych	147
4.1. Uwagi ogólne	147
4.2. Naruszenie normy przyznającej uprawnienia	148
4.3. Kwalifikowana bezprawność	151

4.4. Wina	153
4.5. Szkoda	154
4.5.1. Definicja	154
4.5.2. Szkoda klimatyczna	161
4.5.3. Zakres odszkodowania	162
4.6. Związek przyczynowy.	163
4.6.1. Próba zdefiniowania przesłanki związku przyczynowego	163
4.6.2. Przyczynienie się poszkodowanego	167
4.7. Wyłączenie odpowiedzialności	168
5. Podsumowanie	169
Rozdział V	
Powództwa „klimatyczne”	172
1. Uwagi wprowadzające	172
2. Poszukiwanie wspólnego mianownika dla tzw. spraw klimatycznych	176
2.1. Uwagi ogólne.	176
2.2. Cel dochodzenia roszczeń klimatycznych: kompensacja czy tylko prewencja?	179
2.3. Sprawy rozpatrywane przez trybunały międzynarodowe	182
2.3.1. Odpowiedzialność państwa w sytuacji zagrożenia katastrofami naturalnymi w wybranych orzeczeniach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka	182
2.3.2. Zmiany klimatyczne w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej	184
2.4. Sprawy klimatyczne w praktyce wybranych państw	188
2.4.1. Stany Zjednoczone	188
2.4.2. Holandia	192
3. Udział organizacji pozarządowych w tzw. sprawach klimatycznych	197
3.1. Uwagi ogólne	197
3.2. Udział organizacji pozarządowych w postępowaniach sądowych	200
4. Podsumowanie	205
Zakończenie	207
Źródła prawa	212
Orzecznictwo	219
Literatura	222